

Könsdiskriminerande villkor vid resor

Bakgrund

Konsumentverket är den centrala tillsynsmyndigheten på konsumentområdet. Myndigheten har bland annat tillsynsansvar över lag om avtalsvillkor i konsumentförhållanden (1994:1512), AVLK.

Konsumentverket har, genom beslut från Allmänna reklamationsnämnden, ARN¹ och Diskrimineringsombudsmannen, DO² uppmärksammat att det finns könsdiskriminerande villkor i avbeställningsskyddet i kortförsäkringar.

Mot den bakgrunden ser Konsumentverket ett behov av en bredare kontroll av förekomsten av villkor som riskerar att vara diskriminerande. Granskningen omfattar avbeställningsskyddet i elva kortförsäkringar och resemomentet i elva hemförsäkringar. Urvalet är gjort i samråd med Konsumenternas försäkringsbyrå och Konsumenternas bank- och finansbyrå. Försäkringsvillkoren hämtades från bolagens webbplatser mellan den 18–20 januari 2022. De bolag som bedöms ha oskäliga villkor framgår nedan under rubriken resultat.

Syfte

Syftet med insatsen är att tillse att aktuella försäkringar inte innehåller könsdiskriminerande villkor.

Gällande rätt

Lag om avtalsvillkor i konsumentförhållanden

Enligt 1 § AVLK, gäller lagen avtalsvillkor som näringsidkare använder när de erbjuder varor, tjänster eller andra nyttigheter till konsumenterna. Lagen gäller

---

¹ ARN:s beslut 2019-04475

² Diskrimineringsombudsmannens ärende PRO 2020/2

också avtalsvillkor som näringsidkare använder när de förmedlar sådana erbjudanden från en näringsidkare eller någon annan.

Om ett avtalsvillkor som avses i 1 § AVLK med hänsyn till pris och övriga omständigheter är oskäligt mot konsumenten får Patent- och marknadsdomstolen (PMD) enligt 3 § AVLK förbjuda näringsidkaren att i framtiden i liknande fall använda samma eller väsentligen samma villkor, om förbudet är motiverat från allmän synpunkt eller annars ligger i konsumenternas eller konkurrenternas intresse. En ansökan om förbud får göras av Konsumentombudsmannen (KO).

Enligt 7 § AVLK får en fråga om förbud i fall som inte är av större vikt prövas av KO. KO får bestämma att ett beslut om förbud ska gälla omedelbart.

Enligt förarbetena till AVLK (prop. 1994/95:17 s. 64f) ska den marknadsrättsliga bedömningen inriktas på om ett villkor typiskt sett är oskäligt mot konsumenten. Frågan om ett avtalsvillkor är att anse som oskäligt ska avgöras på grundval av en samlad bedömning av parternas rättigheter och skyldigheter. Vid skälighetsbedömningen spelar villkorens förhållande till tvingande lagstiftning stor roll. Ett avtalsvillkor som strider mot tvingande lag är regelmässigt att anse som oskäligt. Villkor som strider mot tvingande allmänna rättsprinciper är också oskäliga och kan förbjudas.

Diskrimineringslagen

Av 1 kap. 3 § diskrimineringslagen (2008:567), DL, framgår att lagen är tvingande på så vis att ett avtal som inskränker någons rättigheter eller skyldigheter enligt lagen är utan verkan i den delen.

Med diskriminering avses enligt lagens 1 kap. 4 § dels direkt diskriminering, innebärande att någon missgynnas om missgynnandet har samband med bl.a. kön, dels indirekt diskriminering, innebärande att någon missgynnas genom tillämpning av en bestämmelse, ett kriterium eller ett förfaringssätt som framstår som neutralt men som kan komma att särskilt missgynna personer med visst kön m.m. Indirekt diskriminering kan vara tillåten om bestämmelsen, kriteriet eller förfaringssättet har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet.

Diskriminering är enligt 2 kap. 12 § DL förbjuden för den som utanför privat- och familjelivet tillhandahåller varor, tjänster eller bostäder till allmänheten (...).

2 kap. 12 a § DL är utformad enligt följande. Förbudet mot diskriminering i 12 § som har samband med kön hindrar inte att kvinnor och män behandlas olika i fråga om tjänster eller bostäder, om det har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet.

För försäkringstjänster gäller dock att enskilda personers försäkringspremier eller försäkringsersättningar inte får skilja sig åt mellan kvinnor och män utifrån beräkningar baserade på kön. Trots detta får, om villkoren i första stycket är uppfyllda, en persons könstillhörighet påverka bedömningen av andra faktorer som beräkningar av försäkringspremier baseras på.

Likabehandlingsdirektivet

Av art 5.1 direktiv 2004/113/EG³, likabehandlingsdirektivet, framgår att medlemsstaterna ska se till att i alla nya kontrakt som ingås senast efter den 21 december 2007, användningen av kön som en faktor vid beräkningen av premier och ersättningar i samband med försäkringar och därmed sammanhängande finansiella tjänster inte resulterar i att skillnader uppstår i enskilda personers premier och ersättningar.

Av art 5.3 i direktivet framgår att kostnader som har samband med graviditet och moderskap i inget fall ska leda till skillnader i enskilda personers premier och ersättningar.

Av skäl 20 i direktivet framgår att mindre förmånlig behandling av kvinnor på grund av graviditet och moderskap bör anses vara en form av direkt könsdiskriminering och följaktligen förbjuden i försäkringstjänster och liknande finansiella tjänster. Kostnader som har samband med risk för graviditet och moderskap bör därför inte läggas enbart på de som tillhör det ena könet.

Resultat

Konsumentverket granskning omfattar elva hemförsäkringar och elva kortförsäkringar och bedömningen är att sju hemförsäkringar och fem kortförsäkringar innehåller diskriminerande villkor.⁴ Villkoren återfinns antingen i reseförsäkringsmomentet eller i avbeställningsskyddet.

Försäkringsåtagandet är i regel utformat så att försäkringsfall föreligger vid olycksfall eller *akut sjukdom*. Följande är exempel på undantag från försäkringsåtagandet.

---

³ Rådets direktiv 2004/113/EG av den 13 december 2004 om genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män när det gäller tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster

⁴ De bolag som bedömts ha oskäliga villkor är följande. Moderna Försäkringar (Nordea bank och Danske bank), Watercircles Sverige AB (Safetown Försäkring), Trygg-Hansa Försäkring (Aktsam), Folksam ömsesidig sakförsäkring, Tre Kronor Försäkring AB (Swedbank), Hedvig Försäkring AB, Zurich Insurance (Handelsbanken) och Solid försäkring (Resurs Bank). Försäkringsförmedlare och varumärken anges inom parentes, även banker som tillhandahåller försäkringen i egenskap av försäkringstagare/gruppföreträdare anges inom parentes. I vissa fall erbjuder försäkringsgivaren en försäkringsprodukt i eget namn och en som marknadsförs separat via förmedlare.

- *”Försäkringen gäller inte för (...) • kostnader som har samband med graviditet eller förlossning som uppstått efter den 28:e veckan av graviditeten.”*
- *”Försäkringen gäller inte om avbeställningsorsaken beror på graviditet, förlossning eller följder/komplikationer därav ”*
- *”Avbeställningsskyddet gäller inte:
Vid sjukdom eller olycksfall som orsakats av graviditet efter den 28:e veckan av graviditeten.”*
- *”Undantag och begränsningar
Försäkringen gäller inte vid sjukdom eller olycksfall som orsakats av graviditet eller barnafödelse, ”*
- *”Begränsningar och undantag Försäkringen gäller inte:
om orsaken till avbokningen har samband med graviditet eller förlossning”*
- *”Försäkringen gäller inte: om orsaken till avbeställningen har samband med graviditet eller förlossning. Försäkringen gäller dock för oväntade medicinska komplikationer som inträffar före den 32:a graviditetsveckan och om du hade kunnat resa gravid om komplikationen inte hade uppstått.”*

Konsumentverket tolkar villkoren som att en sjukdom som annars skulle utgöra ett försäkringsfall undantas om sjukdomen kan kopplas till graviditet, i vissa fall under förutsättning att en tidsgräns passerats. Konsumentverket bedömer att ovan angivna undantagsbestämmelser utgör direkt diskriminering eftersom de uppställer ett kriterium, som har ett omedelbart samband med kön, på ett sätt som missgynnar gravida kvinnor.

Det är i något oklart i vilken utsträckning ett berättigat syfte kan göra det tillåtet att använda könsdiskriminerande försäkringsvillkor. De exempel som anges i prop. 2011/12:122 s. 29 för när diskriminering kan ha ett berättigat syfte är nämligen könsspecifika försäkringsprodukter, vars förekomst svårligen kan anses missgynna det andra könet.

Konsumentverkets bedömning är dock att den aktuella typen av undantag inte kan anses fylla ett berättigat syfte, bedömningen baseras på följande omständigheter. Undantagen avseende graviditet och förlossning syftar inte till att gynna ett kön på grund av könsspecifika risker, de exempel som nämns i förarbetena är således inte aktuella. Det är tvärtom fråga om ett missgynnande av kvinnor på grund av en könsspecifik risk. Villkoret får vidare anses stå i strid med diskrimineringslagens ändamål att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön.⁵

---

⁵ Se prop. 2007/08:95 s. 520 f. och prop. 2011/12:122 s.29.

Omständigheten att det kan finnas en ökad risk i samband med graviditet påverkar inte bedömningen av villkorets tillåtlighet, det framgår av likabehandlingsdirektivet att de kostnaderna ska spridas på försäkringskollektivet. Konsumentverket bedömer därmed att undantagen i avbeställningsskyddet är att betrakta som oskäliga avtalsvillkor enligt 3 § AVLK eftersom de strider mot en tvingade bestämmelse i 2 kap. 12 § DL. Oskäliga avtalsvillkor kan, som ovan har berörts, förbjudas av PMD eller KO.

Ärendets fortsatta handläggning

De bolag som Konsumentverket bedömt har villkor som kan ifrågasättas såsom diskriminerande och oskäliga enligt AVLK har fått ta del av denna PM. PM:en skickas även till branschorganisationen Svensk Försäkring för kännedom. Granskningen kommer att följas upp under hösten 2022, varvid löpande tillsynsärenden kommer att inledas mot de bolag som fortfarande har sådana oskäliga villkor.

Cecilia Ceder
Jurist

Martin Sollén
Jurist

Mer information för dig som företagare, se www.konsumentverket.se/foretag

Mer information för dig som konsument finns på Hallå Konsument www.hallakonsument.se och på Konsumenternas Försäkringsbyrå www.konsumenternas.se